

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С. І. Мосіюк, кандидат економічних наук, НУБіП України
І. П. Мосіюк, кандидат економічних наук, НУХТ

Розглянуто економічні функції держави. Розкрито ефективність державного регулювання економіки України. Наведено методи державного регулювання та визначено основні важелі впливу держави на господарську діяльність у ринкових умовах.

Держава, інституціональні засади, соціально-економічна інфраструктура, інституційний механізм регулювання національної економіки.

Держава, як найвища форма організації людського співжиття, створює умови для того, щоб діяльність людей, задоволення їхніх потреб у їжі, одязі, житлі та інших матеріальних благах здійснювалися згідно зі схваленими суспільством нормами, правилами та звичаями.

Становлення й зміцнення держави як суспільного інституту супроводжувалося розвитком численних її функцій, включаючи економічні. Тобто, розвиток економічних функцій держави є невід'ємною частиною еволюції суспільства в його організованих формах.

Виникнення економічних функцій держави – результат розвитку продуктивних сил, його об'єктивних потреб. Поглиблювалося усупільнення виробництва, додалася подрібненість його складових, окремі товаровиробники об'єднувалися через ринок у колективному процесі праці. Виникало багато загальних проблем, вирішення яких кожному окремому виробникові було не під силу. Серед таких суспільних, загальних проблем – забезпечення неподільності території держави як середовища для господарської діяльності, зовнішньої і внутрішньої безпеки, розвитку шляхів сполучення, формування органів управління, суду, армії, грошового обігу, державної скарбниці. Вирішенням наведених та інших суспільних проблем міг займатися тільки такий інститут, який відносно незалежний від кожного з виробників і від суспільства в цілому. Отже, держава стала апаратом організації, об'єднання господарського життя, реалізації економічних інтересів суспільства в цілому.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемам державного регулювання господарської діяльності приділяли увагу багато вчених: С. М. Кваша, П. Т. Саблук, А. Д. Діброва, О. М. Могильний та інші науковці. Проте дана проблематика й надалі залишається відкритою для дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати ефективність державного регулювання економіки України та визначити основні важелі впливу держави на господарську діяльність в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Ефективність і раціональність функціонування національних економічних систем значною мірою залежать від розподілу функцій між суб'єктами господарської системи. Головна функція централізованого регулювання полягає в управлінні економічним розвитком країни в цілому, її внутрішніх відносин, продуктивних сил і науково-технічного прогресу. Не менш важливими є функції перерозподілу національного доходу між сферами суспільного життя і галузями економіки, а також створення й розвитку соціально-економічної інфраструктури.

Важливу роль у процесі наближення до економічної рівноваги в системі ринкової системи господарювання відіграє державний сектор, завдяки якому держава бере безпосередню участь в економічних процесах як прямий суб'єкт виробничих відносин. Вона виконує також функцію регулювання зовнішньоекономічної діяльності всіх об'єктів господарювання та охорони навколишнього природного середовища.

Ефективність державного регулювання залежить і від того, як держава забезпечує правову основу і суспільну атмосферу, що сприяють ефективному функціонуванню ринкової системи. Американські економісти К. Р. Макконелл та С. Л. Брю зазначають, що це передбачає такі заходи, як надання законного статусу приватним підприємствам, визначення прав приватної власності та гарантування обов'язковості дотримання контрактів.

Оскільки централізоване регулювання не є директивним для всіх секторів економіки, то необхідною умовою його ефективності є законодавче закріплення універсальних параметрів державної економічної політики, на які орієнтуються у своїй господарській діяльності всі економічні одиниці. Законодавчо закріплюються, передусім, такі показники: обсяг і структура кредитно-грошового забезпечення економіки; норми оподаткування доходів або вартості реалізованої продукції; обсяг і структура державних бюджетних витрат.

До найважливіших методів державного регулювання належать:

- проведення реформ в оподаткуванні корпорацій, державних підприємств і підприємств немонополізованого сектору економіки;
- державне стимулювання науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських розробок або науково-технічна політика;
- активна амортизаційна політика;
- кредитно-грошова політика;
- здійснення структурної або промислової політики.

Втручання держави в економіку виявляється в різних формах – коротко- та довгострокового її регулювання.

Історичний досвід функціонування ринкових відносин свідчить, що головними чинниками, які конституують ринкову інфраструктуру, були й залишаються інститути – специфічна система загальноприйнятих, законодавчо й традиційно усталених норм, правил і обмежень. Проте

складність їх наукового розгляду полягає в тому, що сучасні дослідження в галузі економічної теорії стикаються з проблемами методологічного характеру: нові явища не завжди вписуються у звичну для економічної науки парадигму, що звужує поле аналізу й затримує впровадження ефективної економічної політики. Недостатня теоретична розробка проблеми ринкової інфраструктури у вітчизняній економічній літературі, фактичне нехтування значенням механізмів регулювання в управлінні трансформаційними економічними процесами є основними причинами недостатньої ефективності впровадження реформ в Україні. Тоді як саме інститути ринкової інфраструктури є провідниками та глибинною субстанцією ринкових відносин економіки.

Проблемами інституційного забезпечення державної політики України лишаються несистемність і недовговічність існування окремих інститутів. Йдеться також про брак системи державних і недержавних органів, здатних у взаємодії й координації ефективно реалізувати поставлені завдання. Необхідна інституційна структура з вертикальними, горизонтальними й діагональними зв'язками, що забезпечують рух необхідних ресурсів і процесів.

Загалом інституційний механізм має керуватися такими основними принципами:

- принцип субсидіарності, тобто, максимальне наближення конкретної функції управління до її споживача;
- принцип достатності повноважень, тобто, повноваження рівня управління, що реалізує функцію, повинні бути необхідними й достатніми для її ефективної реалізації;
- принцип відповідності повноважень і відповідальності та ресурсного забезпечення.

В основі інституційного механізму має перебувати певний орган, де приймають ключові управлінські рішення і який забезпечує координацію інших інститутів у процесі реалізації поставлених завдань.

Головними об'єктами державного регулювання є державний бюджет, система державних банків і державний сектор економіки. Володіння ними забезпечує державі виконання економічних функцій централізованого управління. Конкретними методами тут є податково-бюджетна та кредитно-грошова політика, що здійснюється за допомогою фінансово-кредитного механізму.

В умовах ринкової економіки провідне місце у фінансово-кредитному макроекономічному регулюванні посідає механізм оподаткування. Важливим антиінфляційним заходом є регулювання кредиту і грошової маси, яке здійснюється центральними емісійно-кредитними установами через операції з цінними паперами на відкритому ринку, регулювання дисконтної ставки, зміну резервних норм, передбачених для кредитних установ.

Економічними процесами ефективніше управляти за допомогою економічних та правових важелів. У розпорядженні держави є арсенал перевірених світовою та вітчизняною практикою економічних і правових

важелів: податки, ціни, кредити, тарифи, інвестиції, цінні папери, відсотки, резерви, амортизаційні відрахування, бюджет, програми, пільги, державні замовлення, субсидії тощо.

Усі важелі повинні використовуватись у відповідних межах: адміністративні – щоб не формувати командно-розпорядних процесів; економічні – щоб не перешкоджати вільному розвитку господарських одиниць; правових – щоб створювати правову основу для вільного підприємництва.

Не всі наведені сфери ринкових відносин можуть впливати, завдавати шкоди економіці та національним інтересам, що об'єктивно потребує регулюючого втручання держави. У цілому необхідно забезпечити контроль держави за сукупними витратами, грошовою та кредитною емісією і запобігання негативним процесам ринкових відносин. Водночас, занадто сильне втручання держави в економічні процеси може призвести до спаду виробництва. Тому всім урядовим структурам при здійсненні регулюючих функцій слід дотримуватися зважених меж.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, державний регулювальний механізм досить складний і включає об'єкти, методи і важелі регулювання. Тільки тоді, коли у планах і програмах буде зафіксовано, чого саме передбачається досягти і на яких процесах і виробництвах зосереджуватимуться ресурси, а також, коли буде дано відповідь, вирішуватиметься те чи інше завдання, програми і плани працюватимуть.

Список літератури

1. Державне регулювання економіки : курс лекцій / уклад. І. П. Мосіюк, Н. М. Салатюк. – К. : НУХТ, 2010. – 98 с.
2. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – С. 245.
3. Механізм структурних зрушень в економіці України. – К. : Ін-т економіки НАНУ, 2002. – 496 с.
4. Основи економічної теорії / [С. В. Мочерний, С. А. Єрохін, Л. О. Каніщенко та ін.] ; за ред. С. В. Мочерного. – К. : Академія, 1997. – 464 с.
5. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Знання, 2004. – 262 с.

Рассмотрены экономические функции государства. Раскрыта эффективность государственного регулирования экономики Украины. Приведены методы государственного регулирования и определены основные рычаги влияния государства на хозяйственную деятельность в рыночных условиях.

Государство, институциональные основы, социально-экономическая инфраструктура, институциональный механизм регулирования национальной экономики.

The article considers the economic functions of the state. Reveals the effectiveness of state regulation of the economy of Ukraine. The methods of

state regulation and the main levers of the state in economic activity in market conditions.

State, institutional framework, socio-economic infrastructure, institutional mechanism for regulating the national economy.

УДК 338.48.11

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СЕЛА

***С. І. Мосіюк, кандидат економічних наук, НУБіП України
І. П. Мосіюк, кандидат економічних наук, НУХТ***

Розкрито основу визначення сільського зеленого туризму та проаналізовано шляхи подолання безробіття на селі.

Агротуризм, екотуризм, сільський зелений туризм, безробіття, сфера послуг.

У сучасному світі спостерігається переорієнтація туристичного попиту від звичайних відпочинкових поїздок (сонце, море, пісок...) до більш змістовних та пізнавальних подорожей (традиції, дозвілля...). Тобто, збільшується потреба в подорожах у сільську місцевість, де міського туриста скрізь оточує «екзотика»: аграрні та сільські пейзажі, традиційний сільський спосіб життя, свійські тварини, екологічно чисті продукти тощо.

Головною рушійною силою розвитку сільського зеленого туризму є швидкий зростаючий попит на рекреацію на природі, що визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним і психологічним потребам. Збільшення попиту на сільський відпочинок зростає внаслідок зменшення робочого часу, збільшення кількості платних відпусток, зростання рівня освіти, розвитку транспортної мережі (залізничної, автодорожньої, повітряної, морського транспорту) та однією з основних причин цього явища є «порятунок» від стресового впливу великих розвинених міст.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Значну увагу розвитку сільського зеленого туризму в Україні приділили В. П. Васильєв, П. А. Горішевський, Ю. В. Зінько, О. О. Гундяк, М. А. Петришин та інші вчені. Проте тематика досліджень в області розвитку сільського туризму залишається ще недостатньо вивченою і розкритою, що дає великі можливості для науковців щодо застосування своїх знань і можливостей у висвітленні цього напрямку туристичного бізнесу.

Мета дослідження – розкрити перспективні напрями розвитку сільської місцевості.

© І. П. Мосіюк, С. І. Мосіюк, 2014